

vizsgálja a témát. Áttekinti a K+F-ráfordítások alakulását, bemutatja a kutatóhelyek helyzetét megyei bontásban. Tárgyalja a tudományos minősítéssel rendelkezők és az MTA köztestületi tagjaként dolgozók területi elhelyezkedését, és az ennek kapcsán megfigyelt nagy területi aránytalanságokat. Az ezredfordulón megfigyelt 2157 tudomány doktora közül 1537 élt Budapesten és környékén. A 6340 kandidátus közül 4138, a 944 PhD-fokozattal rendelkező közül 524 élt az ország fővárosában és az azzal szomszédos településekben. Ez a minősítettek kétharmadát jelentette. Az arány önmagában is mutatja Budapest túlsúlyos szerepét az ország szellemi életében.

Tóth József professzor írásainak rendeltetése alapvetően földrajzi áttekintést, helyzet-elemzést adni. Ez a földrajzi alapú megközelítés lehetőséget adott szinte minden tárgyalt téma társadalmi vonatkozásainak elmélyült bemutatására is. A szerző munkájának egyik

nagy erénye a mai magyar társadalmi valóság elemzése, az esetek többségében értékelése. Ez teszi munkáját különösen időszerűvé, kiemeli jelentőségét. Az olvasók – a geográfusok szűkebb körén túl – ezen írások révén is alapos, átfogó képet kapnak a mai magyar társadalom helyzetéről, sajátos problémáiról, a fejlődés, illetve stagnálás feszültségforrásairól. A munka kiválóan megírt, élvezetes stílusú, gördülékeny nyelvezetű. Gondolatait, megállapításait, következtetéseit egyértelműen, világosan, jól nyomon követhető megfogalmazásban adja közre. Ezért is számíthat a szakma szűkebb művelőin, képviselőin kívül széles körű társadalmi elismerésre. A szerző legújabb könyve egy igen eredményes szakmai életútja és tudományos tevékenység számvetésének is tekinthető.

(Dr. Tóth József: *Térszerkezeti, népesség- és településföldrajzi tanulmányok. Imedias Kiadó, Pécs, 2008*)

DR. KAJÁRI KAROLINA – DR. LAKNER ZOLTÁN

Két könyv a Délvidékről

A véleményektől a koalíciókig

A Regionális Tudományos Társaság gondozásában, dr. Somogyi Sándor és Mirmics Zsuzsa szerkesztésében jelent meg 2007-ben egy szélesebb érdeklődésre számot tartó kiadvány. A szerbiai és magyarországi szerzők¹ hosszabb lélegzetű együttműködése nyomán létrejött „Kistérségi távlatok – SWOT- és MACTOR-elemzés Délvidék regionális fejlesztéséhez” címet viselő kötet száz oldalon, magyar, szerb és angol nyelvű összefoglalóval részletesen ismerteti azoknak a kutatásoknak az eredményeit, amelyek lezárták az észak-bácskai községek képezte régió fejlesztési tervének kidolgozását. A nagyméretű, 22 ábrát és 15 táblázatot tartalmazó kötet három világosan elkülöníthető részre oszlik.

Az első részben a szerzők a SWOT-elemzés folyamatával és eredményeivel ismeretik meg az olvasót. A módszert a stratégiai

lehetőségeket keresve határozták meg a szerzők. Az elemzőmunkában részt vevő szakemberek név szerinti felsorolása a fejezet elején jelzi, hogy a könyv szerzői teljes mértékben tudatában vannak a ténynek, hogy az ilyen átfogó elemzések csak összehangolt csapatmunka eredményeként jöhetnek létre, és így minden résztvevő említést érdemel.

A SWOT-elemzés folyamatának ismertetése, az elemzés során alkalmazott kérdések felsorolása azt bizonyítja, hogy a szerzők a lehetőségek szerint igyekeztek eleget tenni a megismételhetőség kritériumának, még egy ilyen összetett társadalmi vizsgálat esetében is.

Az elemzés eredményének ismertetése az erősségek, gyengeségek, lehetőségek és veszélyek táblázatos ismertetésén túl az erősségekre alapozott lehetséges stratégiák részletes bemutatását is tartalmazza. Megállapítja az erősségekre nézve

– a legfontosabb tényezőket,

- a lehetséges következményeket,
- a kapcsolódásokat, valamint
- a lehetséges stratégia típusát és a stratégia kívánatosságát, nemkívánatosságát vagy tűrhetőségét is.

Így például a térségre jellemző nagy agroökológiai potenciállal kapcsolatban kívánatos stratégiaként jelentkezik többek között a fenntartható mezőgazdaság, a magasabb hozzáadott értéket jelentő termékek előállítása, a privatizáció és a kárpótlás. Nemkívánatos jelenségként a túltermelés, az alulképzettség, az innovációs készségek hiánya szerepel. Eltűrhető stratégiaként definiálták a résztvevők a méret alatti, szociális jellegű családi gazdaság megmaradását, amely lényegében a kiöregedett, munka nélküli falusiak létalapját jelenti a jelenlegi gazdasági helyzetben.

A könyv második része a társadalmi-gazdasági folyamatok résztvevőinek és céljainak viszonyát vizsgálja a régióban és környezetében. Ez a fejezet ismerteti azokat az előzményeket és kutatási eredményeket, amelyek módszertanuknál és következtetéseiknél fogva valódi újdonságot jelentenek.

A szerzők a következő kutatási célokat határozták meg:

- a társadalmi-gazdasági életet befolyásoló legfontosabb résztvevők megnevezése,
- a legfontosabb társadalmi-gazdasági érdekek meghatározása,
- a résztvevők egymás közötti és érdekekhez való viszonyulásának tisztázása,
- annak értelmezése, hogy a MACTOR-eljárással kapott közvetett mutatók hogyan hatnak a stratégiai és taktikai viselkedésre.

A fejezet további részében a szerzők ismertetik a kutatás során alkalmazott módszereket, az értékelő-munkacsoport sajátosságait és az eredmények értékelésének menetét.

Az alkalmazott módszerek közül részletesen bemutatják a morfológiai elemzést, a strukturális elemzést és a MACTOR-módszert, azzal, hogy az alkalmazását megelőző tevékenységekre – a szereplők meghatározására, a célok definiálására, valamint a relációk értékelésére – külön hangsúlyt helyeznek.

Nem hallgatják el a szerzők a módszer korlátait sem, és nyíltan megfogalmazzák fenntartásaikat, amelyek a módszer először történő alkalmazása során felvetődtek bennük.

A MACTOR-módszerrel elvégzett elemzés mintegy 43 oldalt tesz ki. A kapott eredmények, következtetések megértése első látásra nehéznek tűnik, de a figyelmesebb olvasás, az ábrák gondos vizsgálata kiválóan útbaigazít a későbbiekben. Az olvasó számára világossá lesz, hogy a bemenő adatok alapján milyen közvetlen és közvetett hatások alakulnak ki a résztvevők között, milyenek a résztvevők befolyásolási potenciáljai, mekkora a függőségük, illetőségük, kompetenciájuk. Ezek a következtetések a résztvevőknek segíthetnek saját helyzetük reálisabb megítélésében, illetve jelezhetik nekik, hogy milyen irányba kell(ene), lehet(ne) változniuk, változtatniuk helyzetükön.

Az eredmények másik jelentős részét azok az információk képezik, amelyek a résztvevők és a célok viszonyát mutatják be. Értékelhető a résztvevők véleményének egyezősége vagy eltérése az egyes célok fontosságának megítélésében, leolvashatók a résztvevők számára indifferens célok, illetve fordítva, az egyes célok elérésében indifferens résztvevők, de kimutatható a résztvevők esetleges ambivalenciája is bizonyos célokkal szemben. Ezeknek az eredményeknek a hasznosulása a döntéshozatal szempontjából kétféle lehet. A döntéshozónak vagy a célok megváltoztatására kell koncentrálnia, hogy azok elfogadhatók legyenek a résztvevők számára, vagy a résztvevőket kell motiválnia a változatlan célok megvalósítása érdekében. (Az értékelő szakemberek gondolkodása is formálható – jelzik a könyv szerzői.)

A kötet az újvidéki VERZAL Nyomda gondozásában jelent meg, szaklektora dr. habil. Kocsondi József volt.

1. A kötet szerzői: dr. Somogyi Sándor, dr. Lakner Zoltán, dr. Kajári Karolina, dr. Sefcsich György, dr. Gábrity Molnár Irén, Ricz András.

Kicsi-e a kistérség?

Ugyancsak a Regionális Tudományos Társaság gondozásában, dr. Gábrity Molnár Irén és Ricz András szerkesztői munkájának köszönhetően jelent meg Szabadkán, 2006-ban a „Kistérségek életereje – Délvidéki fejlesztési lehetőségek” címet viselő, 263 oldal terjedelmű tanulmánygyűjtemény.

A többségükben fiatal vajdasági szerzők² komoly munkát végeztek a Délvidék állapotának felmérésében és fejlesztési lehetőségeinek feltárásában. A tanulmányok elkészítéséhez felhasznált szakirodalom 238 hivatkozást tartalmaz tematikus bontásban, ami megkönnyíti a további tájékozódást, egyik-másik tanulmány anyagának részletesebb áttekintését. Az internetalapú hivatkozások 16 internetcímre vonatkoznak, és viszonylag kevés tanulmányban fordulnak elő. A tanulmányokban 37 ábra és 62 táblázat szemlélteti, rendszerezi és támasztja alá a szerzők állításait.

Az „Előszóban” a szerkesztők ismertetik annak a részletes és átfogó kutatómunkának a kiinduló feltevéseit és céljait, amely a kötetbe foglalt tanulmányok kidolgozásához vezetett, valamint 4 pontban összegezik azokat a feltételeket, amelyek a térség számára biztosítanák a külföldi tőke gyors és intenzív beáramlását, ami véleményük szerint hozzájárulna a régió gyorsabb fejlődéséhez.

Az „Összegező javaslatok Vajdaság fejlesztéséhez” című fejezetben 20 területre (a földrajzi helyzet előnyei, imázspítés, demográfiai trendek, életminőség, foglalkoztatottság, szegénységfelf számolás, iskolázottság, civil szféra, mentálhigiéné, jogi szabályozás, gazdaságpolitika, reprivatizáció, fenntartható fejlődés, helyi lehetőségek, új energiaforrások, kereskedelem, mezőgazdaság, turizmus, környezetvédelem, távközlés, kommunikáció, informatika) lebontva rendezik össze a szerkesztők a fejlesztési lehetőségeket, kitérési pontokat, szükséges akciókat.

A „Vajdaság természetföldrajzi adottságai” című fejezet gazdaságföldrajzi helyzet-elemzést tartalmaz. Áttekinti a vizsgált régió határait, közigazgatási egységeit, településeit. Röviden összefoglalja a térség demográfiai helyzetét, természeti adottságait, és külön kitér

a termőföldre mint a régióban nagy jelentőségű mezőgazdasági termelést meghatározó termelési tényezőre. A fejezet foglalkozik a térség vállalkozásainak és természeti adottságainak összefüggéseivel és a természeti értékek idegenforgalmi jelentőségével.

A „Népesség – a humán erőforrás jellegzetességei a régióban” című fejezet 8 különálló tanulmányt tartalmaz, amelyek a határ menti települések társadalom- és gazdaságföldrajzát, a demográfiai és migrációs mutatókat, az életminőséget, a munkaerőpiacot, a szegénységcsökkentést, az oktatásügyet, a civil szerepvállalást és a térség lakosságának mentálhigiéné állapotát elemzik.

A „Gazdasági erőforrások” fejezetbe három tanulmány került. Az egyik a gazdasági tevékenység tényezőit tekinti át, a másik az ipart és az energiagazdaságot elemzi, a harmadik a mezőgazdasági termeléssel és az agrár-biznisszel foglalkozik.

A kötet negyedik, utolsó része hét tanulmányt tartalmaz. A „Szolgáltatás-szektor és -infrastruktúra” fejezet ismerteti a régióban uralkodó lakáshelyzetet és infrastruktúráját, az energiaszolgáltatást, a hulladékkezelést, a kereskedelmet, a környezetvédelmet, a távközlést és kommunikációt, az idegenforgalmat és azt a háttérrel, amely a régió lehetőségeit jogilag determinálja.

A technikai szerkesztés, a nyomdai munka és a borítólappal a Creative Line szabadkai cég igényes munkáját bizonyítja.

A könyv sokszínűségét természetesen nemcsak az erősíti, hogy különbözőek a témakörök, hanem a szerzők nagy száma is: mind-egyikük sajátos stílust képvisel. Ugyanakkor a szerkesztők, a szöveggyűjtő Mirmics Zsuzsa és a korrektor Buzás Márta munkáját dicséri, hogy ezeket a különbözőségeket egységes, összefüggő és egyenletes szöveganyaggá rendezték. Ezzel a könyv olvashatóvá és élvezhetővé vált.

A kötet a Szülőföld Alap Gazdasági és Területfejlesztési Kollégiuma támogatásával készült.

2. Szerzők: Csanádi Attila, Csordás Róbert, Dencs Tünde, Gábrity Molnár Irén, Kajári Karolina, Kátay Zita, Kovács Krisztina, Molnár Verona, Ricz András, Sefesich György, Szilágyi Ágnes, Takács Zoltán és Vig Zoltán.